

Idar Kristiansen

(1932–1985)

Foto: Paul Ovesen, 1980

Bibliografi:

- *Sanger fra en tundra* (Aschehoug, 1957)
- *Alt du trodde glemt* (Aschehoug, 1961)
- *Korstog mot Kautokeino* (Grøndahl, 1970)
- *Svanevinger i nord* (Grøndahl, 1978)
- *Den salte åkeren* (Grøndahl, 1979)
- *Stiene fører til havet* (Grøndahl, 1980)
- *Guds nåde nordpå* (Grøndahl, 1981)
- *Uværsdøgn – skuespill i 5 akter* (upublisert, 1982)
- *Brenninger forut* (Grøndahl, 1982)
- *Regnskap i rødt* (Grøndahl, 1983)
- *Polut johtavat merelle* (WSOY, 1984)
- *Nådekvalpenes dal* (Grøndahl, 1985)

Bidrag i bl.a.: *Det levende ordet - norsk skrivekunst* (1992), *Fram fra de hundrede mile* (Stenstad, 1992), *Sjøsamene* (Skum, G., 1991), *Nordnorsk dikting 3* (1989), *Norge rundt på versføtter* (1986), *Her bor mitt folk – en bildefortelling fra gamle Lyngen* (1986), *Dyre sekund – dikt om idrett* (1980), *Ny nordnorsk lyrikk* (1978), *Sol bakom skyene – ei nordnorsk visebok* (Berntsen, J., 1979), - *Også jorden er en stjerne* (1978)

Gjendiktning og oversettelser: *Kjølnesvisa* (1980), *Asbjørnsen & Moe: Det var en gang— eventyr og sagn* (1981), *Kester, K.: Blodig svar* (1962)

Radiokåserier i NRK (1968-77): *Sladder; Tirsdag den 22; Spøkelser; Om kortspill; Gode naboer; Er de en sladrer? Svartår; Danskene; Tilbakeblikk på framskritt; Manndalen i Troms; Grenselandet; Tjærebrenning; Dåren som elsket Nord-Norge*

Frilansjournalist og bidragsyter i *Sunnmørsposten*, *Nordlys*, *Vi menn* (1971-79), *Ordet* (1959-71), *Nordnorsk magasin* (1978-85).

Lærer ved: *Veiholmen* på Nordmøre, *Vålerenga* i Oslo, *Laksevåg* i Bergen, *Honningsvåg* i Nordkapp, *Knarrlagsund* i Hitra, *Arnøyhamn* i Skjervøy, *Nordmela* i Andøy og *Svartnes* i Balsfjord

Tonesatte dikt: *Vise ved Mollis* (J. Berntsen), *Min sang til Kåfjord* (L. Rundberg), *Midnattsvise* (L. Rundberg), *Hungertanka ved Ollikangnas* (Tobben og Ero), *M.K. Dagnys mannskap til minne* (Bjørn Ove Sletten)

Idar Kristiansen ble født i 1932 i Honningsvåg. Foreldrene var fra Nord-Troms. I 1942 flyktet hans familie fra krigshandlingene langs Finnmarkskysten til farens hjembygd Manndalen. Her bodde de i to år, før de igjen måtte evakuere til Nordmøre høsten 1944. Han var nest eldste barn i en søskenflokk på fire. Faren døde på Nordmøre julen 1945. I 1946 flyttet familien til Olderdalen. Samme år begynte han på realskole på Lyngseidet. Han fikk stipend til utdanning ved *Tromsø lærerskole* (1949-1953). Han deltok aktivt i litteraturmiljøet ved skolen. Fra 1953 til 1969 arbeidet han som lærer mange steder rundt om i landet, fra «Vålerenga til Nordkapp». Kristiansen arbeidet som *frilansjournalist* i flere aviser og tidsskrifter og han lagde en rekke *radiokåserier* for NRK (1968-77). Han malte også *malerier*. Disse ble generøst gitt bort til familie og venner som gaver.

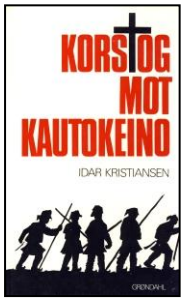
Hans debutbok *Sanger fra en tundra* (1957) ble godt mottatt av anmelderne i norsk presse. Diktene slår an tonen for det framtidige forfatterskapet med fokus på natur, folk og kultur på Nordkalotten. 1970 kom *Korstog mot Kautokeino*, en dokumentarroman om samenes opprør mot øvrighet og sosial urettferdighet, som kulminerte i et blodig religiøst oppgjør i Kautokeino høsten 1852. Hovedverket i Kristiansens forfatterskap er det romanserien *Kornet og fiskene* i fire bind med utgangspunkt i den finske utvandringen til Finnmark og Nord-Troms i siste halvdel av 1800-tallet på grunn av uår i Finland. Serien vakte både stor begeistring og intens debatt i sin samtid. For de to første bøkene i serien - *Svanevinger i nord* (1978) og *Den salte åkeren* (1979) - fikk han *Aschehoug-prisen* i 1980 og samme år ble han nominert til *Nordisk råds litteraturpris* 1981 for *Stiene fører til havet* (1980).

Han døde i januar 1985 før filmen *Havlandet* (1985) ble ferdig. Filmen er basert på de to første bøkene i *Kornet og fiskene* og er regissert av Lasse Glomm. Romanen *Nådekvalpenes dal* ble utgitt posthumt i 1985. Bygda som skildres her er krigstidens Manndalen. I denne boka var det Kristiansens egne barndomsminner som er inspirasjonen og var den første i en planlagt romantrilogi - *Nordfor Haltia* - som skulle skildre evakueringen, tilværelsen som evakuert og gjenreisningen i Nord-Troms.

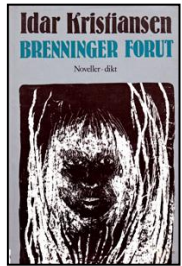
Diktsamlingene *Sanger fra en tundra* (1957) og *Alt du trodde glemt* (1961) er begge utgitt av Aschehoug og slår an tonen for temaer han skal være opptatt av resten av forfatterskapet. Den barske, mektige og gåtefulle nordnorske naturen som kan være både kjærlig og fiendtlig mot

menneskene er en inspirasjonskilde. Det er også følelsen av å være unik ved å bo i utkanten, langt fra de sentrale deler av verden. Ensomhet, lengsel etter kjærlighet, livet, døden og de evige makter er også temaer.

Korstog mot Kautokeino (1970)

En dokumentar-roman om det blodige religiøse og sosiale opprøret i Kautokeino i 1852 hvor konflikten mellom opprørerne og styresmaktene endte tragisk med at handelsmannen og lensmannen i bygda mistet livet og to av opprørerne senere ble henrettet. Boka forklarer bakgrunnen og konsekvensene av dette sosiale og etniske opprøret hvor den læstadianske bevegelsen spilte en betydelig rolle.

Brenninger forut (1982)

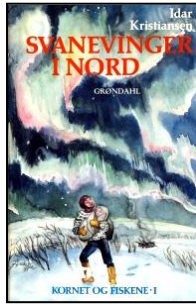
Kristiansen skriver selv at han har samlet sine egne erfaringer i denne samlingen av noveller og dikt. Boka inneholder hans mest kjente dikt *Her bor mitt folk* om hjemkommunen Kåfjord og som flere i Nord-Troms har fått et kjær og nært forhold til. Diktet ble først publisert i Dagbladet juni 1964.

Uværsdøgn – skuespill i fem akter (1982)

Idar fikk stipend fra Finnmark fylkeskommune for å skrive dette teatermanuset som var bestilt til byen Vadsø/Vesisaaris 150-årsfiring. Den ble aldri satt opp, og er heller ikke publisert. Vi finner igjen samme sted, tid og samme personer som er i romanen *Den salte åkeren*. Julaften 1856 kommer Jaako Niemelä til familien Tianens hus i Vesisaari. Han søker ly for snøstormen som raser ute. Men i teaterstykket tar handlingen en litt annen retning enn i romanen. Det glade budskap for den hellige aften drukner etter hvert i det tiltagende fylleriet. Familiefar Aartos barndom preget av juling og fattigdom har skapt et bittert og ondskapsfullt menneske. «Av stykket lærer vi at fattigdom føder slaveri og ydmykelse. Det igjen utløser galskap og i siste instans vold som kan få døden til følge», skriver John Gustavsen om stykket.

Kornet og fiskene I-IV

Romanserie om den kvenske utvandringen fra Nord-Finland til Finnmark og Nord-Troms på 1800-tallet. Vi følger den finske unggutten Heikki fra pubertetsalder til voksen mann i tidsrommet 1854 til 1868.

Svanevinger i nord (1978)

Like før jul 1854 besøker onkel Matti 15-årig Heikki og hans familie i Ollikangas. Han kommer fra Ruija – det forgjettede havlandet – med gaver og spennende fortellinger. Etter noen år med sult, sykdom og død bestemmer Heikki seg for å selv å reise til Ruija. Han møter mystiske personer på veien. Sentralt tema er unge Heikkis møte med egne kaotiske pubertetsfølelser.

Den salte åkeren (1979)

Heikki når fram til Vesisaari like før jul 1856. Han har byttet navn til Jaako Niemilä. Boka skildrer hans opplevelser blant fiskerne på Finnmarkskysten og det gavmilde, men nådeløse og skremmende havet. Her treffer han vakre Anna-Kreeta, moren til Lille-Heikki, som han tok med hit på ferden fra Finland. Heikki hjelper henne å flykte mot Finland, etter at hun blir fengslet for et mislykket drapsforsøk på en mann som har utnyttet henne.

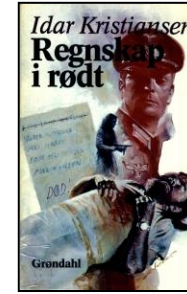
Stiene fører til havet (1980)

Året er 1867 og Heikki bor sammen med Inkeri i Ollikangas. Ugifte. Igjen rammer sult og nød den finske landsbygda. Heikki legger ut på ny reise sammen med gravide Inkeri og deres fostersønn Juhani. Denne gangen er vandringen rettet mot Skibotn i Nord-Troms. Reisen bringer de tre vandrerne opp i svært krevende situasjoner.

I Guds nåde nordpå (1981)

Heikki, Inkeri og deres nyfødte gutt Taavi når fram til Skibotn julaften 1867. De får plass å bo i Lyngsdalen. Boka skildrer deres møte med naturen, menneskene og kulturen i Nord-Troms. Forholdet dem imellom har kjølnet. På Skibotn marked treffer Heikki Olaug som han blir forelsket i. Han får seg jobb som høvedsmann på en fiskebåt. Inkeri reiser tilbake til Finland med deres felles barn.

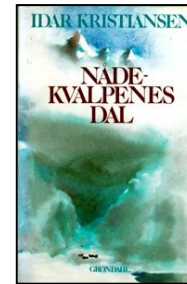
Regnskap i rødt (1983)

er en kriminalistisk roman, som Idar selv kalte den, lokalisert til København i 1979. Romanen er basert på virkelige hendelser. Journalisten Ivan Markus som opprinnelig er østfinnmarking og hans danske venninne June virvles inn i et farlig spill når de starter jakten på de gjenlevende medlemmene av den lille kommunistiske motstandsbevegelsen som Junes mor tilhørte under 2. verdenskrig. Moren Inger Louise døde selv under mystiske omstendigheter.

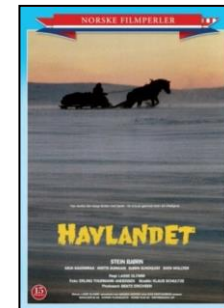
Polut johtavat merelle (1984)

(*Stiene fører til havet*) er finsk oversettelse av Kornet og fiskene hvor alle fire bindene i Kornet og fiskene samlet i en bok. Oversatt til finsk av Juhani Koskinen.

Nådekvalpenes dal (1985)

I Kristiansens siste roman er handlingen lagt til ei bygd i Nord-Troms. I 1942 kommer Kristian Knutsen med familie til sin hjembygd Skardalen. De har flyktet fra krigshandlingene ved Finnmarkskysten til tryggere forhold hos sine slektninger i Kåfjord. Boka skildrer tiårige Karl Henrik, lillebror Ingolf og storesøster Ranfrids møte med den frodige naturen i Lyngen og det læstadianske bygdemiljøet anført av deres onkel, lekpredikanten Olaf Knutsen Rønnebakk.

Havlandet (Marcus film, 1985. 90 min.).

Spillefilm basert hovedsakelig på handlingen fra romanen *Svanevinger i nord*, men også noe fra oppfølgeren *Den salte åkeren*.

Regi og manus: Lasse Glomm; produsent: Bente Erichsen, skuespillere: Stein Bjørn, Arja Saijoma, Bjørn Sundquist, Anitta Suikkari, Sven Wolter, Kaja Glomm, Benedicte O. Marthinsen, Hege Sandvik